

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

PROGRAMA PENTRU EXAMENUL DE BACALAUREAT – 2005

I. STATUTUL DISCIPLINEI DE EXAMEN

Prin ponderea sa reflectată în prezența celor două probe obligatorii, scrisă și orală, limba și literatura română ocupă un loc important în structura examenului de bacalaureat. Noul Curriculum liceal pune accent pe **latura formativă a învățării**, fiind centrat pe *achiziționarea de competențe*, fapt care a determinat precizarea, în programa de bacalaureat, a competențelor de evaluat și a conținuturilor din domeniile: A. literatura română, B. limbă și comunicare.

Proba scrisă vizează competențele de comunicare în scris, aplicate în **receptarea/ producerea mesajelor** și în redactarea diferitelor tipuri de texte (compuneri/ eseuri și texte funcționale).

Proba orală vizează competențele de comunicare orală, fiind centrată pe producerea unor tipuri de discurs (expozitiv, narativ, argumentativ) exersate în cadrul învățământului liceal.

Conform **Metodologiei de organizare și desfășurare a examenului de bacalaureat 2005**, pregătirea examenului și elaborarea subiectelor se realizează în conformitate strictă cu PROGRAMUL PENTRU EXAMENUL DE BACALAUREAT, avizată prin OMedC. Manualul școlar este doar unul dintre suporturile didactice utilizate de profesori și de elevi, care ajută la parcurgerea programei școlare, prin însușirea de cunoștințe și formarea de competențe.

II. COMPETENȚE DE EVALUAT

Prin susținerea examenului de Bacalaureat la această disciplină, elevul va trebui să facă dovada următoarelor abilități și elemente de competență, dobândite la nivel liceal (clasele a IX-a - a XII-a):

- 1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor, în diferite situații de comunicare**
 - a. Competențe privind producerea mesajelor**
 - Utilizarea corectă și adecvată a formelor exprimării **orale** în diverse situații de comunicare (respectarea normelor limbii literare; pronunțarea corectă; tehnici de comunicare specifice în conversație; tehnici de construire a monologului oral; adecvarea mijloacelor verbale, paraverbale și nonverbale la situația dată) – pentru proba orală.
 - Construirea diverselor tipuri de discurs: descriere orală, povestire orală, rezumare, expunere, exprimarea unei opinii pe teme diverse, comentarii pe marginea unor texte literare și nonliterare – pentru proba orală.
 - Utilizarea corectă și adecvată a formelor exprimării **scrise** în redactarea unor texte diverse (registre stilistice diferite în funcție de situația de comunicare; stilurile funcționale; calitățile generale și particulare ale stilului; respectarea normelor ortografice, de punctuație, morfosintactice și folosirea adecvată a unităților lexico-semantice).
 - Redactarea diferitelor tipuri de compuneri, pornind de la texte literare (rezumat, analiză, sinteză, paralelă, eseu structurat și nestructurat) și a textelor funcționale (curriculum vitae, proces-verbal, cerere, scrisoare – tipuri diverse de scrisori).
 - b. Competențe privind receptarea mesajelor**
 - Receptarea adecvată a sensului unui mesaj transmis prin texte orale sau scrise (sens denotativ, sensuri conotative; sesizarea valențelor stilistice ale unor categorii morfosintactice; influența elementelor paraverbale asupra înțelegerii mesajului oral).
 - Identificarea valorilor stilistice generate de folosirea registrelor limbii în texte studiate sau în texte la prima vedere (elemente de limbaj arhaic, popular, regional, colocvial; argou, jargon).
 - Aplicarea cunoștințelor de limbă în interpretarea textelor literare (studiate sau la prima vedere).
 - Identificarea expresivității și a subiectivității în limbajul comun și în limbajul poetic, în texte studiate sau la prima vedere.
- 2. Folosirea instrumentelor de analiză stilistică și structurală în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare**
 - Recunoașterea trăsăturilor definitorii ale comunicării ficționale și nonficționale (referent, limbaj, scopul comunicării, modalități de receptare).

- Recunoașterea și analiza principalelor componente de ordin structural specifice textului narativ, pornind de la texte studiate sau la prima vedere (construcția subiectului, compoziția, personajele, modalități de caracterizare a personajului, tipuri de personaje, instanțele comunicării, perspectiva narativă).
- Identificarea particularităților de limbaj în textele narative studiate sau la prima vedere (registre stilistice, limbajul personajelor, mărci lingvistice ale prezenței naratorului, stilul direct, stilul indirect și stilul indirect liber).
- Recunoașterea și realizarea de conexiuni/ compararea diferitelor tipuri de proză și a particularităților acestora.
- Recunoașterea și analiza principalelor componente de ordin structural și de limbaj, specifice textului dramatic (construcția subiectului, compoziția, modalități de caracterizare a personajelor, registre stilistice, limbajul personajelor, notațiile autorului/ indicațiile scenice).
- Identificarea și analiza elementelor de compoziție și de ordin structural în textul poetic, pe texte studiate sau la prima vedere (titlu, incipit, relații de opoziție și de simetrie, elemente de recurență – motiv poetic, laitmotiv; instanțele comunicării în textul poetic).
- Identificarea instanțelor comunicării în textul poetic.
- Analiza și realizarea de conexiuni/ compararea diferitelor tipuri de lirism, pe baza unor texte studiate sau la prima vedere.
- Analiza limbajului poetic sub aspectul particularităților stilistice, pe texte studiate sau la prima vedere (figuri sintactice, figuri semantice, figuri de sunet și elemente de versificație).
- Aplicarea conceptelor operaționale în analiza și în discutarea textelor narative, dramatice, poetice și de doctrină literară.
- Realizarea de conexiuni diverse între două sau mai multe texte literare (înrudite tematic, structural sau stilistic).

3. Argumentarea în scris sau oral a propriilor opinii asupra unui text literar sau nonliterar

a. Receptare

- Identificarea structurilor lingvistice în diverse situații de comunicare, în vederea sesizării logicii și coerenței mesajului.

b. Producere

- Susținerea argumentată a unui punct de vedere într-un monolog **oral** (tehnica argumentării, adecvarea elementelor verbale, nonverbale și paraverbale) – pentru proba orală.
- Elaborarea unei argumentări scrise/ orale pe o temă dată (construcția discursului argumentativ: structuri, conectori și tehnici argumentative).
- Încadrarea unui text dramatic, a unui text narativ sau a unei poezii într-o anumită categorie (de exemplu: comedie, dramă; basm cult, roman modern; poezie romantică, simbolistă), pe baza identificării caracteristicilor acestora.
- Integrarea unui text literar într-un anumit context (opera autorului, curent literar, epocă).
- Identificarea unor particularități și realizarea de conexiuni între epoci culturale și ideologii literare, în vederea caracterizării acestora (*Dacia literară*, *Junimea*, tradiționalism, modernism).
- Compararea și evaluarea unor puncte de vedere diferite, exprimate în legătură cu un anumit text literar sau cu un fenomen literar/ cultural.
- Compararea unor idei și atitudini diferite, în dezvoltarea aceleiași teme literare.
- Relevarea specificității limbajului literar în raport cu limbajul altor arte.

III. CONȚINUTURI

A. LITERATURA ROMÂNĂ

1. Textul. Aspecte generale

- elemente ale situației de comunicare (emițător, receptor, mesaj, cod, canal, context); funcțiile comunicării;
- textul literar/ nonliterar;
- text și context;
- teme și motive literare;
- literatura și alte arte.

2. Proza

- a. **Proza narativă** - accepții ale termenului; evoluție și tipologie (proză romantică, proză realistă; proză fantastică).

b. Specii narative (basmul cult; povestirea; nuvela istorică, fantastică, psihologică; romanul - tradițional, modern, obiectiv, subiectiv; romanul de până la al doilea război mondial, romanul de după al doilea război mondial).

c. Structura textului narativ

- instanțele comunicării narative (autor, narator, personaje, cititor);
- perspectiva narativă/ viziunea (narator omniscient, personaj-narator, narator „martor”); narațiunea la persoana I și a III-a;
- construcția subiectului și a discursului narativ: acțiune, secvența narativă, episod, conflict, relații temporale și spațiale, momentele subiectului; povestire în ramă, alternanță, înlănțuire, incipit, final, elipsă, pauză descriptivă;
- personajele - tipuri de personaje (principal, secundar, episodic; „caractere”, personaje „tipice”); modalități de caracterizare a personajului.

d. Limbajul prozei narative

- modalități ale narării: povestire; rezumat, scenă;
- mărci ale prezenței naratorului; limbajul personajelor; vorbire directă și indirectă, stilul indirect liber;
- registre stilistice (popular și cult, scris și oral etc.).

3. Poezia

a. Poezia - accepții ale termenului; evoluție (poezia pașoptistă; Mihai Eminescu; prelungiri ale romantismului și ale clasicismului; simbolismul; tradiționalismul; modernismul; neomodernismul; postmodernismul); tipologie (poezie lirică și epică).

b. Structura textului poetic

- comunicarea în textul poetic (eul liric; raportul autor - eu liric);
- tipuri de lirism: subiectiv și obiectiv;
- elemente de compoziție în textul poetic: titlu, incipit, secvențe poetice, relații de opoziție și de simetrie, elemente de recurență (motiv poetic, leitmotiv);
- nivelurile textului poetic: fonetic, morfosintactic, lexico-semantic și stilistic.

c. Limbajul și expresivitatea textului poetic

- caracteristicile limbajului poetic (expresivitate, ambiguitate, sugestie etc.);
- imaginarul poetic;
- procedee artistice/ figuri de stil - concept, clasificare: figuri sintactice și de construcție (enumerația, repetiția, paralelismul sintactic, refrenul, simetria, antiteza, interogația retorică, exclamația retorică, invocația retorică), figuri semantice (epitetul, comparația, metafora, oximoronul, sinestezia, simbolul), figuri de sunet (aliterația);
- elemente de prozodie: strofă, vers, vers alb, măsură metrică, rimă, ritm.

4. Dramaturgia

a. Dramaturgia - accepții ale termenului: text dramatic, artă a spectacolului teatral.

b. Specii dramatice (comedia, drama); forme ale dramaturgiei în teatrul modern.

c. Structura textului dramatic

- construcția subiectului dramatic: conflicte dramatice, intrigă, scenă, relații temporale și spațiale;
- compoziția textului dramatic: act, scenă, tablou, replică; indicații scenice;
- personajul dramatic – modalități de caracterizare.

d. Limbajul dramaturgiei. Expresivitate în textul dramatic

- particularități ale construcției dialogului dramatic; monologul;
- limbajul personajelor ca modalitate de caracterizare (registre stilistice în vorbirea personajelor); oralitate în dialog dramatic.

5. Epoci și ideologii literare

Texte de doctrină literară privitoare la:

- romantism (estetica) - *Dacia literară* (manifest literar; doctrină estetică);
- *Junimea* și junimismul – Titu Maiorescu;
- perioada interbelică - ideologii literare, elemente de estetică: modernism – E. Lovinescu; tradiționalism.

6. Autori canonici

Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu

Notă. Textele literare la prima vedere pot aparține atât autorilor canonici, cât și altor autori. Conform programei școlare în vigoare, examenul de bacalaureat nu implică studiul monografic al scriitorilor canonici.

B. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Niveluri de constituire a mesajului

Notă. Conținuturile de mai jos vizează:

- aplicarea, în diverse situații de comunicare, a normelor ortografice, ortoepice, de punctuație, morfosintactice și folosirea adecvată a unităților lexico-semantice;
- aplicarea cunoștințelor de limbă, inclusiv cele dobândite în ciclul gimnazial, în exprimarea corectă și în interpretarea textelor literare.

Nivelul fonetic

- pronunțarea corectă a neologismelor; accentul, evitarea cacofoniei
- hipercorectitudinea

Nivelul lexico-semantic

- variante lexicale
- câmpuri semantice
- derivate și compuse, schimbarea categoriei gramaticale
- relații semantice (polisemie; sinonimie, antonimie, paronimie, omonimie), sensul corect al cuvintelor (neologismelor)
- elemente verbale ale comunicării (cuvinte, propoziții, frază); unități frazeologice
- sensul cuvintelor în context; sens denotativ și sens conotativ
- pleonasmul, tautologia, atracția paronimică

Nivelul morfosintactic

- forme flexionare ale părților de vorbire; valori expresive ale părților de vorbire; mijloace lingvistice de realizare a subiectivității vorbitorului
- elemente de acord gramatical; acordul prin atracție, acordul logic
- elemente de relație (prepoziții, conjuncții, pronume/ adjective pronominale relative, adverbe relative)
- anacolutul; hipercorectitudinea

Nivelul ortografic și de punctuație

- norme ortografice și de punctuație în constituirea mesajului scris
- rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise

Nivelul stilistic

- calitățile generale și particulare ale stilului (claritate, proprietate, precizie, concizie, corectitudine; variație stilistică, cursivitate, eufonie, oralitate etc.)
- stiluri funcționale (definire, caracteristici, exerciții aplicative/ redactarea unor texte)
- stil direct, stil indirect, stil indirect liber
- registre stilistice ale limbii (popular și cult, scris și oral; arhaic, regional, colocvial, argou, jargon)

CONCEPTE OPERAȚIONALE

- act, acțiune, aliterare, antiteză, artă poetică, autor, basm cult, câmp semantic, cititor, comedie, comic, comparație, compoziție, conflict, construcția subiectului (expozițiune, conflict, intrigă, punct culminant, deznodământ), curent literar, dramaturgie, dramă, elemente ale situației de comunicare (emițător, receptor, mesaj, cod, canal, context)/ funcțiile comunicării, enumerație, episod, epitet, eul liric, exclamație retorică, fantastic, ficțiune, figură de stil, final, imagine artistică, incipit, indicații scenice, interogație retorică, leitmotiv, lirism obiectiv/ subiectiv, metaforă, modalități de caracterizare a personajului literar, modernism, moduri de expunere (narațiune, descriere, dialog, monolog), motiv literar, narator (tipuri), neomodernism, nuvelă (tipuri), oximoron, paralelism sintactic, personaj literar (tipuri), perspectivă narativă, poezie (tipuri), povestire, proză, realism, repetiție, refren, relații temporale și spațiale, romantism, roman (tipuri), secvență narativă, secvență poetică, scenă, sens denotativ/ sensuri conotative, simetrie, simbol, simbolism, sincronism, sinestezie, stil direct/ indirect/ indirect liber, stil funcțional, tablou, temă, text literar/ nonliterar, titlu, tradiționalism, tragic, prozodie (strofă, vers, măsură metrică, rimă, ritm), vorbire directă, vorbire indirectă.